

Karşıyaka'dan Merhabalar,

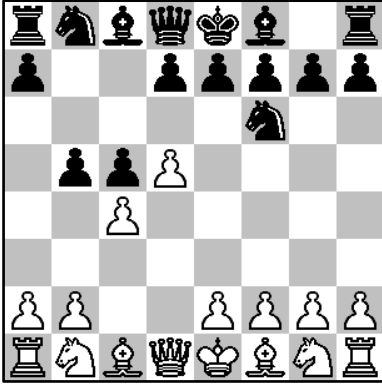
'Eski Kafalı Bir Yazı' başlıklı *Analiz* köşesinde, satrançta maç öncesi hazırlık kısmının temel noktasını oluşturan açılış konusuna detaylı bir şekilde değinmiştik. Ancak yakın zamanda okuyucularımın birisinden aldığım bir e-posta, anlatmak istediklerimi tam olarak okuyuculara yansıtamadığımı gösteriyordu:

"Çevirmiş olduğunuz 50 Öğretici Satranç Dersi eserinin içindekiler bölümünde, henüz ilk partide (Averbakh – Sarvarov, 1959, 1-0) ciddi bir hata yapıldığı gözlenmiştir. Parti 1 c4 hamlesiyle başlamasına karşın, açılış Kırışmalı Vezir Gambiti şeklinde nitelendirilmiştir. Oysa bu hamle, İngiliz Açılışı'nı sembolize etmiyor muydu? Bu sizden kaynaklanan bir çeviri hatası mı, yoksa kitabın özgün halinde mi bu ciddi hata yapılmıştır?"

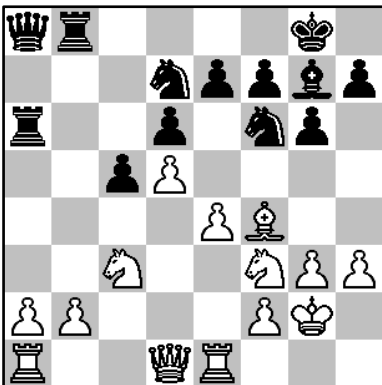
Açılışları veya bir başka deyişle açılış isimlerini yalnızca oynanmış ilk hamleden ibaret saymak, ancak sığ bir bakış açısı olarak nitelendirilemez miydi? Çünkü gerçekten de, partinin devamı tahtada Karlsbad yapısını oluşturan Kırışmalı Vezir Gambiti'nin uygulanmış olduğunu gösteriyordu: 1 c4 e6 2 d4 d5 3 ♖f3 ♗f6 4 ♗c3 ♗bd7 5 cxd5 exd5...

Bazen, en ilgisiz görünen konulardaki farklı bir düşünce, bir eleştiri ve hatta bir soru bile, bizlere satranç tahtasında yararlanabileceğimiz çağrışımlar yapabiliyor. İşte bu köşe yazısının konusunu, kendi antrenörlük tecrübelerimden birisi olacaktır...

Öğrenciniz ile Benko Gambiti'ni Nasıl Tanıştırırsınız?

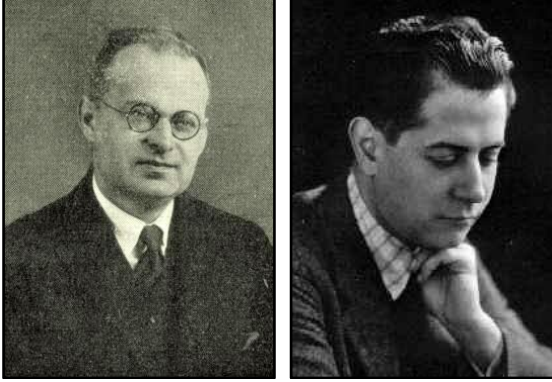
Benko Gambiti (1 d4 ♗f6 2 c4 c5 3 d5 b5), muadillerinden farklı olarak 'gelişim üstünlüğü, inisiyatifin ele geçirilmesi' gibi kısa vadede kazanımlar sağlayan bir gambit değildir. Bunun yerine Benko Gambiti'nden ancak, uzun vadede elde edilecek sağlam bir piyon yapısı, siyahların siyah-renkli filinin uzun çaprazdaki etkisi ve yarı-açık a-b dikeylerindeki beyaz piyonlara baskı olanağının varlığı dolayısıyla, günümüze değin popülerliğini korumuş bir gambit olarak söz edilebilir.

Benko Gambiti'nden ulaşılan tipik bir konum. (1 d4 ♗f6 2 c4 c5 3 d5 b5 4 cxb5 a6 5 bxa6 ♗xa6 6 ♗c3 d6 7 e4 ♗xf1 8 ♗xf1 g6 9 g3 ♗g7 10 ♗g2 0-0 11 h3 ♗bd7 12 ♗f3 ♗a6 13 ♗e1 ♗a8 14 ♗f4 ♗b8...)

Ancak yine de bu gerçekleri, satrançta ustalık yolunda ilerleyen küçük yaştaki bir sporcumuza anlatmak oldukça zordur, öyle değil mi? Sonuçta, gambitin kabul edilmesi durumunda siyahlar 1 piyon arkada kalacaklar ve karşılığında geri dönüşümü ancak uzun vadede ortaya çıkacak olan bir durumla 'yetinecekler'dir.

İşte bu 'ikna kaygılarıyla', bize her zaman yol gösteren satranç klasiklerine başvurmaya karar vermiştim. Kasparov'un *ChessBase* için hazırlamış olduğu analizli partilerden birisinde Benko yapılarındakine benzer bir mücadelenin yaşanmış olması hemen dikkatimi çekti. St. Petersburg 1914 turnuvasında oynanmış olan bu klasik partideki bu benzerlikler, Benko Gambiti'ne giriş için iyi bir başlangıç olabilecekti. Fakat bu parti, unutulmaz *Lasker – Capablanca, St. Petersburg 1914* partisi değil, Kübalı şampiyonun hipermodern ekolün öncüsü olan Nimzowitsch karşısındaki zaferinden başkası değildi.

Satranç tarihinin en önemli eserlerinden 'Benim Sistemim' kitabının yazarı, hipermodern ekolün öncülerinden Aaron Nimzowitsch ve 3. Dünya Satranç Şampiyonu Jose Raul Capablanca.

Aaron Nimzowitsch – Jose Raul Capablanca
St. Petersburg 1914, [C62], (Ataman, A)

1 e4 e5 2 ♘f3 ♗c6 3 ♗c3 ♘f6

Dört At Açılışı, dört atın da fillerden önce oyuna dâhil olması anlamında, “*atlar fillerden önce geliştirilmelidir*” ilkesine en uygun açılış olmalı, öyle değil mi?

4 ♗b5

Günümüzde, beyazların 4 d4 hamlesiyle merkezde derhal harekete geçme yaklaşımı daha popülerdir. Ancak beyazların son hamlesi de, c6-karesindeki ata uygulamakta olduğu baskı dolayısıyla, beyazların merkezde uygulamakta olduğu stratejiyle ilişkilidir. Konumun şekillenmesini ise, siyahların bir sonraki hamlesinde vereceği karar belirleyecektir.

4...d6

Kasparov'un analizlerinde, bu hamlenin en girişken devamyolu olmamasına karşın, sağlamlığı bakımından Capablanca'nın stiline uygunluğundan söz edilmiştir. Gerçekten de Kübalı şampiyon, sade görünen konumlardaki üstün anlayışı sayesinde, satranç severlerin hayranlığını kazanmış bir dünya şampiyonu olmuştur. Günümüzde ise Steinitz Savunması'na, pasif duruşu nedeniyle pek sık rastlanmamaktadır. Yine de, benzer yapıdaki konumlara Najer – Bologan, 2006, 1-0 ve Rodriguez Guerrero – Del Rio Angelis, 2005, 0-1 partilerinde ulaşabiliyoruz.

5 d4 ♗d7 6 ♗xc6 ♗xc6 7 ♔d3

e5-karesi üzerine uygulanan baskının benzeri henüz e4-piyonuna da uygulanmakta olduğundan, beyazlar öncelikle merkez piyonunu savunmayı tercih etti. Dikkat edebileceğimiz bir nokta da, bu vezir hamlesi sonrasında beyazlara 0-0-0 imkânının da tanınmış olduğudur.

7...exd4 8 ♗xd4 g6?!

Bu hamle sonrasında siyahların piyon kaybı kaçınılmazdır, ancak son hamlenin şüpheli olarak nitelendirilmesinin esas nedeni bu değildi. Beyazlar gelişimlerine 9 ♗g5 ile devam etse, oluşan konum siyahlar için oldukça can sıkıcı olacaktır: 9 ♗g5 ♗g7 10 0-0-0 h6 (10...0-0? 11 ♗xc6 bxc6 12 e5! dxe5 13 ♔xd8 ♗axd8

14 ♖xd8 ♖xd8 15 ♗e4!) 11 ♕h4 0-0-0 12 f4 ♖e8?! 13 ♗xc6 bxc6 14 e5! ve beyazlara açık üstünlükle. Fakat Nimzowitsch, daha kolay bir şekilde piyon kazanmanın kendisi için yeterli olacağını öngörmüş olmalıydı.

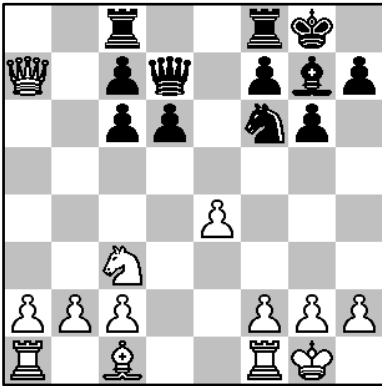
9 ♗xc6 bxc6 10 ♖a6

Beyazlar rakibinin piyon yapısındaki zayıflıklardan veziri ile yaptığı dalış ile yararlanmak istiyordu. Evet, bu tutum piyon kazancı sağlayacaktır; ancak bu yaklaşım siyahlara, kendi taşları arasındaki uyumu sağlaması için yeterli fırsatı tanıyacaktır.

10...♗d7

10...c5? çok ciddi bir hata olurdu: 11 ♖c6+ ♗d7 12 ♕g5! (etkili bir saptırma yöntemi) 12...♕e7 13 ♕xe7 ♖xe7 14 ♗d5+ ♗f8 15 ♗xc7 ♖c8 16 ♖xd6+ ♗g7 17 ♗d5 ve beyazlar iki piyon önde kalırdı.

11 ♖b7 ♖c8 12 ♖xa7 ♕g7 13 0-0 0-0 (D)

Böylelikle beyazlar kendi konumunda herhangi bir somut zayıflık vermeden piyon kazanmış oldular. 'Herhangi bir somut zayıflık vermeden' sözüyle vurgulanmak istenen, çok benzer bir senaryonun Benko Gambiti sonrasında oluşan konumlarda da yaşanmış olduğudur.

Fakat daha derin bir konum değerlendirmesi yapıldığında, gelişimini tamamlamış olan siyahların iyi derecede karşı şanslara sahip olduğu ortaya çıkar. a-b yarı-açık dikeylerindeki oyun, e4-piyonu üzerinde yaratılacak olan baskı, e5-karesinin kontrolü ve belki de en önemlisi g7-filinin uzun çaprazdaki etkinliği... Mühim olan, siyahların tüm bu artılarının piyon eksikliğini yeterince kompanse edip edemeyeceğidir. Bunu ise elbette partinin devamında görebileceğiz.

14 ♖a6 ♖fe8

e4-piyonu üzerine baskı yaratılarak planın ilk aşamasına geçiliyor.

15 ♖d3 ♖e6!

Bu hamle ise, aslında görüldüğünden çok daha etkili bir hamledir. Siyahlar e4-piyonu üzerindeki tehditlerini sürdürürken, aynı zamanda rakip vezir kanadı üzerinde baskı uygulama planına geçiyordu: d7-karesinin atın ♗f6-d7-e5-c4 manevrası için boşaltılması ve vezirin c4-karesinin kontrolünü sağlaması.

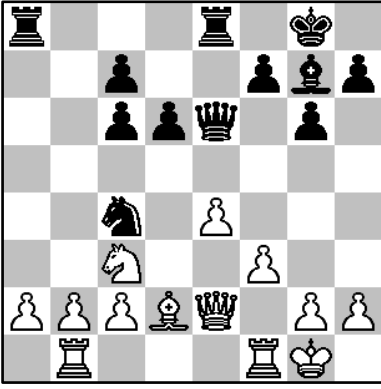
16 f3 ♗d7 17 ♕d2?!

Oluşacak olan tehlikeyi göz ardı ederek. Siyah at güç kazanmadan yok edilmeliydi: 17 ♕f4 ♗e5 18 ♕xe5 ♕xe5 19 ♖ab1 ve beyazlara hafif üstünlükle.

17...♗e5 18 ♖e2 ♗c4

Böylece siyahların hiç zaman kaybetmeden bahsedilen planı uygulamış olduğunu görüyoruz. Siyah atın c4-karesine yerleşmesi sonrasında beyaz vezir kanadı sürekli olarak baskı altında kalacaktır. Bu durum da, oyundaki inisiyatifin siyahların eline geçmesine neden olmaktadır.

19 ♖ab1 ♖a8 (D)

Siyahların tüm kuvvetleri uyum içerisinde çalışırken, baskı altında kalan beyazların konumunda herhangi bir gelişme kaydedemediğini görmekteyiz.

20 a4?!

Yapılan her piyon sürüşü, bir zayıflık yaratır. Beyazların son hamlesi de, b4-karesinin zayıflamasına neden oluyordu. Köşemizin sadık takipçileri, çok benzer bir hatanın Katov – Yılmazyerli, Subotica 2007, 0-1 partisinde beyazlar tarafından yapılmış olduğunu hatırlayacaklardır.

20...♞xd2 21 ♔xd2 ♕c4 22 ♜fd1

Çaresiz kalan beyazlar, piyonu geri vermekten başka bir yol bulamadı. Ancak, siyahların piyonu hemen alması zorunlu değildir.

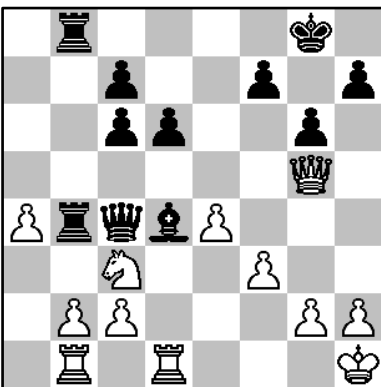
22...♞eb8!

Unutulmaz sözü, sahibine hatırlatırcasına: “*Tehdit, uygulamadan daha etkilidir!*”. Piyon kazanmak amacıyla g7-filininin adeta ‘*fedası edilmesi*’, Capablanca tarafından dikkate dahi alınmıyordu. Son hamlenin içinde taşıdığı tehdit ise, vezir kanadı üzerine uygulanan baskının en üst düzeye ulaştığını göstermektedir: ...♞xb2!

23 ♕e3 ♞b4!

Beyazların a4-piyon sürüşü sonrasında zayıflayan b4-karesi, işte bu şekilde siyah kalelerin üssü haline dönüşüyor.

24 ♕g5 ♔d4+ 25 ♖h1 ♞ab8! (D)

Piyonun geri alınması sürekli olarak erteleniyor. Ancak siyahların vezir kanadı üzerine uyguladığı baskıyı devamlı olarak arttırması karşısında, Nimzowitsch çaresiz kalıyor. Artık materyal kaybı engellenemez.

26 ♞xd4 ♕xd4

Beyazlar etkili siyah-renkli filden kurtulmak istediğini, yapmış olduğu kalite fedasıyla gösteriyordu. Ancak değişmeler sonrasında oluşan konumda da siyahlar kazanç pozisyonundadır.

27 ♖d1 ♗c4 28 h4 ♜xb2 29 ♗d2 ♗c5 30 ♜e1?! ♗h5

Şahın konumunun çıplak olduğu durumlarda, vezirin şah çekişleri çifte vuruş olanakları yaratabilir. Burada da, siyahların tehdidi ...♜xc2 ve takiben ...♗xh4+ ve ...♗xe1'dir.

31 ♖a1 ♗xh4+ 32 ♔g1 ♗h5 33 a5 ♖a8 34 a6 ♗c5+ 35 ♔h1 ♗c4 36 a7 ♗c5 37 e5 ♗xe5 38 ♖a4 ♗h5+ 39 ♔g1 ♗c5+ 40 ♔h2 d5!

13. Dünya Şampiyonu'nun övgülerini haklı olarak kazanmış, küçük ama önemli bir hamle. Capablanca, rakip atın ayaklarını keserek, ♘e4 hamlesiyle başlayan varyantlarda gereksiz karmaşıklıkların yaşanmasını engelliyordu

41 ♖h4 ♖xa7 42 ♘d1 0-1

En sonunda Nimzowitsch terk etti. Gerçekten de bambaşka bir açılıştan ulaşılan, fakat oyunortasında Benko Gambiti'ndeki planların benzerlerinin uygulandığı, öğretici bir mücadele. Kim bilir, belki de Benko Gambiti'nin temelleri 1914 yılında, St. Petersburg'da atılmıştı, ne dersiniz?

Açılıştaki hamleleri ezberlemek elbetteki teorik çalışmanın bir yadsınamaz bir bölümüdür. Fakat daha önemlisi, farklı hamle sıralarıyla da olsa, oluşan konumlardaki yapıları kavramak ve bu yapılara uygun olan doğru planları bulmaktır. Bazen de en büyük yardımcımız, farklı mücadelelerdeki benzerliklerin doğurduğu çağrışımlardır.

Yararlanılan Kaynak: Garry Kasparov'un *ChessBase*'deki analizleri.

Bir sonraki *Analiz* köşesinde görüşünceye dek, hoşçakalın & satrançla kalın!

Hazırlayan: FM Alper Efe ATAMAN